

עמוס לעיפה

יהודית הנדל

א

"היא לחיים" — ומדוחק בפינת בית-מרזח בנאפולי, ארבע שעות לפני הפלגת האניה, נסתמנו אצבעותיו של רובן כענפי עץ תרוך ומכוסס על כוס הפירה הצהובה, הגביה הכוס באויר, סיחררה במערבל העשן, ונתן עינים תמהות בקצף שעל המשקה, קצף מרחיש וסמיד כשרף אילנות טחובים.

רובן שפטל שתה לחיי עצמו.

לפני הריקו הכוס עד תומה השיקה במאפרת המתכת הזולה, שענתה בנקישה עמומה וזנבות הסיגריות המגובבים בה זעו בריצוד ניצוצות. העשן הדחוס וריח הסמים הדמיעו עיניו הזעירות, שהתרוצצו עתה בעצבנות הזויה, עכורות כשלוליות. כך היו מתרוצצות גם אז, כאשר מצא את יחיאל, ידיד ילדות, רבות בעפר ליד משוכת גדר ולחייו אוזביות ושערו שב ומתולתל, בדומה לכושי שהכסוף.

קורו עכביש התוו ציוריהם המעוקלים על התקרה המפויחת וריח רקבון עתיקימים נדף מעיגולי הטיח הקלוף, רובן הניע ראשו לאט, הנה כי כן, עכשיו יהיה הכל אחרת. הקץ למצוקה, אין מצוקה. אין נבירה ביסורים, כבגל אשפת, די שנים יהיה אדם משוקע ביסורים. די שנים. עכשיו יהיה הכל אחרת.

חוף שטוף שמש, דקלים כבדים, צבאגדה, רובן שפטל מיקש הכוס במאפרה העשנה ומנערה גחלים זערערות, לבו מתכוץ משמחה, מכאב ומתולתל. קבצנית טרוטת-עינים שמושכת בגלימתו ביד יבשה ומנהמת כנמיה, הוא תוחב לה איזו פרוטות לכפה ממש, בלא לבדוק, וסיפוק עז מחלחל בחוהו: כמו פיצה את הדלות המעופשת, הנשארת פה, באדמה יפה ומדולדלת זו, עת הוא, רובן שפטל, מפליג למרחקים מופזי-אור.

בסימטת רחוב קנה שפטל סל נצרים אדום, קלוע עלעלים ירוקים וכחולים, אור היום השוקע הסגיל על כתלי הבתים, על כתפי שפטל, על סל הנצרים האדום ועל תרני הספינות הצבועות לבן, ובכניסה לנמל אמר שפטל: הנה אני נוסע, נוסע באמת, — ומהדק תרמילו הדק היטב לכתפו, גישש גישוש נחפו באבזמו, ותעה לאמצע הרחוב, מרכבה דוהרת כמעט שחבטתה, וכיוון מהלכו כלפי המדרכה.

רגלו האחת עומדת על פכש האניה המשורבב לרציף, הכה בנזיריו ריח מיהנמל המשומנים המזוהמים, רובן נשתהה רגע, נבוך הניף את סל הנצרים באויר וזקף עיניו במנוף הגדול שהנמיר בטרטור, סבל עמוס חבילות תבט לו בכתפו, וניתק חוט מחשבותיו, אנשים הרבה עמדו על הסיפון, ותינוקות, וברגשת נפש חש שפטל את עצמו כחלק מציבור-אדם זה, המטולטל והמעורבל, השוקק בסיפון.

אורי הכרך המתרחק, בשיפרעי ההר, נוצצו ככוכבים על מרקע נחושת כחולה, ערפל תימר מהזנב, תימרה נצחית, מגביהה ונמוגה, המלחים על הרציף נהמו כחיות לילה, לסימן הרמת העוגן, רובן אמר בלבו: "אנחנו נוסעים!"

נשען למעקה צפת לפניו, עיניו, קודרות וחמורות, הביטו במימיהנמל וגל של שאט-נפש גרפו, כענן נפוח מגשם התנודד גופו משנאה, שנאה כבדה, כרוח סופה שמנערת בכל הענפים, פשק רובן שפתים עבות, מורסות זעף, נפרד מיבשת זו, גוף אדם פוקע מעיפות, בדומה לקפיץ שפקע.

שנים רבות גרר נגרר ולא מת, כחפרפרת סומה וכעורה חפר בערימות מעופשות של חיים, עכשיו הים רוגע ברינת רוח קלה, צפריי-חוף משכשכות במים, לבנות נוצה, ועפות בהמולה אל שולי האדמה המטובעה בערפל, הנה כי כן, עכשיו אפשר לעשן סיגריה.

שעה ארוכה ישב שפטל, בוהה אחר החוף המתרחק, העומה חוורון עופרת, על תרמילו ישב, שחוח כשריג מעוקל, ולא השגיח בסיגריה שכלתה, נשמטה מאצבעו, בהכהוב רמץ אחרון בתוך

האפלה. נתנמנם שפטל. אפשר קרעי חלומות עטו עליה. כלהקות צפרים מרשרשות נוצה. שכן הגיע ראשו דומם בתנומתו. וחצי פניו מוגהים בפנס הסיפון. שכח לרדת לתאו לישון.

בין כה וכה האדים הים, והגלים נעו בלהבות מתפשטות ומתרחבות כשדה בוער. מן המטבח כבר עלה ריח עיסה תוססת, מליחים בפלפלת וגרעיני קפה קלויים. מליחים מופשליימכנסים מעבירים צינורות עבים ושחורים על הסיפון, וקוראים לשפטל: „סיניורה, צריך אדם לזון ממקום שיש מים!“

הצדק עמם. אין רובן צריך לזהם מכנסיו, שכן אחרים אין לו. יעבור לו וילך. יציץ למטבח, שריתו הטוב נודף. אופה מטובע בקמח, שחוח, כשק לבן, מנער כפותיו:
„בון ג'ורנג, סיניורה!“

הטבח הקיש בקופסת פח חלודה, לפת שחרית. רובן שתה קפה ממותק בלחם ובריבה. אשה שעמדה לידו עם תינוקה, סחה לו דבר, ושפטל הגיע לה ראשו, אך דבריה לא שמע. אנשים הצטופפו סביבם, והיו מסיחים מצוקת לבם ומיני צרות שעברו עליהם. ושוקעים בהמולה כבדה וחופזת. גם בצהרים כך. יש ממלאים ספליהם מרק ושותים במיושב. מכוצי ברפים. ילדים אצים מתרוצצים לתפוס בהרות שמש על המעקה. דבר זה משעשע את שפטל ופעמים נטפל לילדים, מספר להם דבר שטות. והם צוחקים בקול. מניעים ראשיהם כצפרים זעירות ודקות כרבולת. שפטל משוטט אילך ואילך על הסיפון. בחור עגלגל, לסתותיו בולטות. חובש ברט לראשו המקריה, ומתוך הברט משתפעות שתי רצועות שיער דליל, ספוגות שמנונית מבושמת, ארוכה מימין וקצרה משמאל. תרמיל אחד יש לו, שאינו מניחו מידו ומטלטלו על הסיפון בכה ובכה. התרמיל כבד ורב קישורים ובו נעלים רורביות, תמונות בני המשפחה, אלבום בלה וקצת דברים שאדם נצרך להם. היה התרמיל אפור, אך מחמת הדחקות באניה, ברוב הימים השחיר, ומאחר ששפטל מטלטלו ממקום למקום מחמת הצפיפות באניה, נסתאב ופשו בו כתמים של שמנונית ופיח.

מרוקן מכל מחשבה ישב שפטל, מתנודד על קרש משופע. מלח קלה קפה בסמוך, מהמהם שיר נטול קצב, ואור החמה נפל קשקשים קשקשים על גלגל מכונתו הסובב בעצלתים. רובן ניגש אליו, משרעמם, ביקש לטחון מעט, והמלח ציחק בביטחה כבדה ואמר:
„פראגו, סיניורה, פראגו!“

נערה נצטרפה להם ולגלגה על שפטל. שערה של הנערה קצוץ ובהיר, כעין הקש, ובפניה העגולים פורחות נקודות אדמומיות. המלח פשק רגליו החשופות, ועמד מתהנה.
„פראגו, סיניורינה, פראגו“, צחק המלח, מתנודד בעצלות מול החמה, שחום כגרעיני הקפה שלו, ופניו שעירים ומטומטמים. הביט אחרי הבחור, שהלך ישב עם הנערה על הקרש המשופע, והוסיף לסובב מכונה שלו בעצלתים, מפזם פזמונו הטורד ופניו שטופי זיעה.
„בנאפולי אתה לעלות“, אמרה הנערה, „אותך לעלות אני ראתי, גם אני בנאפולי לעלות. מאוחר אתה לבוא!“

באידיש מסורסת דיברה, מטעימה הברות שלא במקומן, ומגחכת דרך חירות. פניה אסופים אד חם ושינייה גדולות ובריאות ורק משופות משהו. בדבריה היא חושפת תכופות, והיתה מדברת וצוחקת.
„מאיזה ארץ את?“

שפטל התקין את הברט על קדקדו, שלא ייראה ראשו המקריה.
„הונגארי“, הנערה כיווצה גביניה המאופרים דהויים בסלסול פיה מתמסמס, ומשכה שמלחה המשתפלת על ברכיה. היא חייכה דרך התנצלות.
המלח פסק מקליית הקפה שלו. נטלטל ועבר על פניהם, גרמי, מעוה קולו העויות של תשישות. שפטל השפיל ראשו בתנועה עצבנית, פוזל כלפי שמלחה של הנערה המתחזה לה הדוקה לברכיה. עיניו ערטלו ברכיה, על פרקיהן המעוגלים. מבטו נודגג.

„ואתה? מאיזה ארץ לבוא?“

„פולין“.

„סאמיליא?“

„קאפוט“, הניע ידו באויר בתנועה מעוגלת, לסבר פשרו של דבר.
 „אשה?“

„קאפוט. אשה וילדה קטנה, שתיהן קאפוט.“
 האיש סגר על פני העיגול המשוורטט, באויר.
 „קונצנטרציונס לאגער?“
 „כן, ביחד, גאזים.“

„אה, גאזים“, הניעה הנערה ראשה, שכן רק מלה זו הבינה. השיטה מבטח בחיבה פשטנית לשתי רצועות השיער השמנוני, שנשתפער-נחפצלו בקפדנות על מצחו. שפטל צפה לים באדישות.
 „ראת?“

הנערה חייכה, במעוקם, ופניה המעוגלים נתחדרו בעדנה מגרה.
 „את, פאמיליא?“
 „לבדי אני.“
 „ופאמיליא?“

הזריה מרכינה ראשה, ואור משתפע על קדקדה, כעין תלולית צהובה, טויה שיער ממותח ויבש.
 „ופאמיליא?“

„אבא — אין, אמא — אין, שני אחים — גם כן אין.“
 התנודדה על הקרש, ממצמצת בשפתיה, ומבטה שדוף ודליל. פחית ריקה שנתגלגלה לרגליה, גחנה והרימתה והשליכתה המימה. הפחית צפה רגע, מבהיקה תלודה שמנונית על הקצף התוסס.

הציצה בשפטל, עצבה.

נתפס לו לשפטל פירכוס כתפים קל מתחת לשמלתה התכלכלה, והביט בנערה הבטה של טמטום וערבוב, כשדעתו מעורבת עליו, זיע עבר בגופו. ספק מליבוב חמדה, ספק מעיצבון חריף, נצמד אל קרעיהם המקוטעים מבעד למסעד הסיפון. הים תנור מלובן צהרים והאופק נמתח עד לעוררין, או ראה שהנערה מפשפשת בארנקה, מוציאה נרתיק מגוכב שיירי תעודות מחוקות, עד שהעלתה תמונה שחוקה וקמוטה וקירבתה לעיניה, כסומה.
 „אבא! אמא! אחים! אני! אמא אשה יפה, כולם לאהוב אמא!“
 „ונה את?“

הנערה הניעה ראשה, נסערת, היא חייכה.

ברחוק גפש מפתיע התבונן בה שפטל. עיניו נתרחבו עכזרות, והמצח סדוק ומחורץ, נבלע בין הברט המופשל והלסתות הנמוכות. נדנד רגליו באויר ובלש בנעליו. מוכתמות בוץ היו, שוב שוטט הבוקר על הסיפון בשעת שטיפת הרצפה. ה„רזרביות“ בתרמיל בלויזת ייבשות כאדמה שרופה.

רובן היטט בכיסיו והוציא תמונה גדולה, הדוקה במסגרת קרטון אפורה (פליאה כיצד נחכנסה בכיסו) שדמות גבר, אשה וילדה ניבטו בה. הילדה ישובה על ברכי האם, וצמות דקות ושלובות סרטים לבנים רחבים יורדות על כתפיה. רובן שפטל לא הראה את התמונה לנערה שלידי. באצבעו רפרף על הסרטים הלבנים, הפשיל ראשו אחורנית בתנועה חנוקה, ופיו קפוז. את התמונה תחב מיד בעצבנות לכיסו, בזהו רגע אל אבק האור המתאבך על הגלים. פניו נתקלפו קליפתם הנוקשה. צבע חלודה עטו. לסתותיהם נראו נמוכות יותר, הדוקות לסנטר בכוח בלום.

„מה שמך?“ אמר.

„פאולה, פאולה קליין“.

„רובן שפטל, אני“.

הנערה צחקה בחיטוף שיניים ועיניה נחכוצו סדקים בורקים.

„שפטל?“ חזרה בשוכבות מלגלגת, מצטעצעת בתלתל שצרה הקצוץ. „הפולנים שמות מצחיקים, הו! פאולה — יופי! אתם עוף!“ צחוק אמיתי צחקה, כאילו לא נקשרה ביניהם קודם אותה שיחה.

„רוצה אני להגיד לך משהו“, אמר שפטל.

„כן?“ שוב צחקה.

הוא קינח זעה ממצחו.

פאולה שילבה ברכיה זו על זו ברישול, והשתעשעה בטבעת משובצת אבן כתומה וזולה. ספק באקראי ספק שלא באקראי, השיקו ברכיו בברכי פאולה. פניו רפו, מחושקי זיעה. הסיפון המסואב, המצוטף אדם וגעיות קול ותרמיל הגב המסורבל והשחוק שלצדו הטרידותו בשממון זעוף ובנהית לב כמוסה. גופף ידו וגירש חיפושית גדולה ושחורה שהתחממה על המעקה, וגבה נוצץ כירוקת ביצה.

„מצלצלים לצהריום!“ אמרה הנערה וקמה ללכת.

כעגן קטורת אדום, מפויח כחול וסגול, נסדקה החמה אורות. הים מצולק ערוצים בצבע יין כבד. זה שעות אחדות מחפש רובן אחר פאולה ואינה נמצאת לו, כמו בלעה הים. נתיגע מטלטל תרמילו עמו, כל העת. אשה עוברת על פניה, צהובה כלימון. אפשר פאולה מקיאה בתאה. הרוח גוברת. רובן מוצץ עשן. עד ארוחת הערב עוד שעתים.

בין כה וכה צצה לפניו פאולה, כמו תופיעה מבטן הסיפון. שפתיה משוחות אדמומית דשנה ושצרה רכוס ומדיף בושם חריף. בצעדה אליו הניעה כתפיה והיתה צוחקת.

קורת רוז רבה שבע היום רובן. לעולם אין אדם צריך לחוש עצמו משועמם. כל־כך מיהרו לצלצל לסעודת ערבית. פאולה רעבתנית, הריקה אל קרבה כל צלוחית המרק שהביא לה שפטל, צלוחית גדושה, שנשאה במצעד זהיר על הסיפון. הילוכו הביא את פאולה לידי גיחוך. היא אמרה: „הנה אתה שופך את כל המרק!“ — וצחקה לו. אחר כך אמרה שיש לה מיני ממתקים בתרמילה, תרוץ ותביאם. כהרף עין שבה, וחזה מתנשם בכבודות. פליאה בעיני רובן שמשאירה ממתקים בתא, הרי יכול אדם לקחתם. הוא את תרמילו אינו מניח מידו.

„את משתעלת“, אומר שפטל ומעטפה במעילו. רוך בשרה נושב אל כפותיו.

פאולה מציצה בו בתודה. עם שרובן משוקע בשתיקה היא סוכבת־סוכבת בטבעתה כתומה האבן, חוטבעת נוצצת תחילה לאור החמה ואחר כך לאור הירח הדק. מעגלות אדים מפציעים על המים, כאצערות כסף, הים דמום. רק הכוכבים, כגחליליות מרטיטות, מתעופפים ונכסלים בקיפולי הגלים והירח בתוך המים — חרמשים מעוקמים משולבים זה בתוך זה.

שפטל כרך תרמילו המרופט במגבת שהביאה לו פאולה, העביר שמיכתו על גושה, ולחוצים בפנית סיפון, בין דנודים, גלגלים ופרקי מכוניות, צנף הלילה את שניהם והיה אחת. עבים הטילו צל כבד על המים ופנס שבקצה הסיפון דמדם באור קלוש.

עובד לילה שבין הספנים געה בשיר של כליון־נפש, כחית־שדה נכאה.

„הים שקט!“ אמר שפטל, מגפף שצרה ונושם אל קרבו את רוך גופה הכבד והעמוק.

„צריך אתה להזיז את השמיכה אלי, קר לי“, אמרה פאולה.

מכונת מאזוט החל רועמת. בלי ספק מילאו את המוטור.

בבוקר קם רובן ופרצופו המלוסת זורח. הציץ בפאולה ומצאה עכשיו חלק מרכושו חדל, הנערם לידו. נטל ספל מתכת שלה והביא לה קפה חם, בעודה מתפרקדת על הסיפון. והיה מצדד פיו בחיוך נוהר. קולה הגרעינים השנוף והשעיר הזמינו גם עתה לשיחת שחרית, אך רובן עבר על פניו ולא שעה אליו, שלא יצטנן הקפה של פאולה.

ארבעה ימים היו רובן ופאולה שרויים זה במחיצתה של זו בפירת הסיפון. פעמים מסיחים ביניהם שיחות קטועות ופעמים שותקים. בשעות הצהריים הולכת פאולה לנוח בתא, ואז רובן מתפרקד לו על ארגו, לבדו, או נועץ מבטו בנקודה אחת שבים, אחר חרטום האניה החותך במים. החרטום מעלה שולי קצף דלוח. חורים שבצדי האניה פולטים מיני שופכין ומים מרופשים, שנטחנים בקצף ומתפורים. כפצע מאוחה. לאורך קילומטרים, מתמשך השביל שפלחה האניה, שזור בכחול וירוק עמוק. ככל שהעין מרחיקה להביט, מצטלל הכחול ומודקק כריקמה אגדית מופלאה.

ביום החמישי, עם לבנונית של שחר, נראו הרי הארץ. רובן העיר את פאולה, העביר ידו על עיניה ואמר: הביטי! ההרים נדמו ככחולים, רצועתם נתבהרה והלכה. הסבלים על הסיפון החלו דוחקים זה בזה. מלצרים לבושים בגדי שרד שלהם התרוצצו כה וכה, כשהנוסעים עומדים ומנחשים את שעת העגינה.

גם פאולה נעלמה בתא. אחר הופיעה כשתרמיל וארנקים אחדים משתלשלים לה מכל צד על כתפיה.

„לא נכנס לי הכל בתרמיל, מה עכשיו לעשות?“

רובן פותח תרמילו שלו ומגבב בו תפציה של פאולה. אחר הוא נוטל ידיה בידיו, מתרומם על קצות אצבעותיו ונושק לה בשערה הבהיר והקצוץ, עד שהברט משתפל לו ממצחו וצונח על ראשה.

„ובכן, אז, הנה אנתנו כבר יורדים“, אומר רובן.

„כן, רובן, כן“, ופאולה סובבת בעצבנות בטבעת הכתומה שעל אצבעה.

זה בצד זו ירדו בכבש האניה. תרמילו של שפטל תפוח ומנופח בחפציה של פאולה ועשן האניה מדמיע עיניה, המתרוצצות עכשיו בעצבנות הזויה, כחולות כזוגיות. לא היה סיפק בידו לשאול להיכן מוליכים אותו ובחור צעיר מן הרציף גרר לו אחד והצביע לאמור שגברים פה. רובן לא הבין דבריו לאשורם ונבוך ומבולבל תור על שמה של פאולה, מניח לתרמילו להתאבק ברציף, ועד שנתן דעתו לדרוש לפאולה, כבר מצא עצמו במכונת דחוסה אדם שחפזה ברחובות העיר.

ב

ימים מעטים שחה רובן כמחנה האימונים, בשכנותו של ליזר, בתור ארוך, שגוון פניו עופרת וחוסם מתנשא על פניו כעמוד, ובדברו הוא מחרחר בקולו העבה. לאחר שלושה ימים היה רובן שפטל בעל כובע, מספר ורובה משלו, וקצת מלים בעברית. בהשתרעו על המיזון בלילה, מקרטע ברגליו מחמת ליאות. — מחר יוצאים לחזית — נצטייר לו המפקד חביב העינים שפניו שחומים וטובים ונצטיירו לו הגבעות מסביב, הזהובות והמפולשות לשמש, ואילו הוא, רובן שפטל, שעיף מתלאות ומטלטולים, מה לו ולכל אלה? סבור היה, הנה באחד הימים יהיו עיתותיו בידו. אלא שהוא, רובן שפטל, לעולם אין עיתותיו בידו. תמיד מתרגשת איוו צרה, שכב המום ומצטמרר, והמחשבה שיכול הוא ליהרג נראתה לו אוילית ומבעיתה. לא יכול להירדם. ראשו צנח על הרצפה, ליד המזון, ותמונות נטולות קשר דופקות במוחו. מזור, כאילו לא עליו, אלא על איש אחר, שאין לו דמות, עברו כל אלה הדברים, פתאום זכר איך זחל פעם מתחת לגדר מחושמלת במחנה הסגר וזרקורי ענק פילחו מדי רגע את האפלה, והוא זחל לגנוב קצת תפוחי-אדמה וקובים בשדה השכן, איך היה שם אחד, פנר מגרמניה, שהוכרחה לעמוד מבוקר עד ערב ופניו לקיר, וכך מת, ואיך הוא, שפטל, התרוצץ בעיירתו ההרוסה והרוח משתוללת ונתחמת כמו בבית קברות וכתלי הבתים החרוכים גדים ברוח המיללת, ואיך בערב שבת אחד, לפני שנים הרבה,

הביא לילדתו בעלי לפה שחורים וזעירים היילדה יסבה על השולחן וסגרה בעמל רב את הכפתור החלקלק והנוצץ ונרדמה כשנעלי הלפה לרגליה, מחייכת מאושר בשנתה. רובן שפטל טלטל ראשו על הרצפה הצוננת ושיניו נקשו. מעין תרדמה אפפתו ונרדמה לו שנופל ושוקע לתוך תהום הרגיש עצמו ער בשנתו. התעורר, נפחד, הגביה ראשו והסתכל החוצה וראה ענפים טופחים לסירוגין על ריבועי החלונות, וליזר, לידו, נוחר מתוך שינה כבדה. שפטל התהפך על בטנו ושיקע ראשו בתרמיל הבלוי. התירו, חיטט והעלה את האלבום השחוק, הוציא והניחו לפניו באפלה, ובאפלה דפדף בו כרואה. בידיו מישש את העמודים המחוספסים, השחוקים בקצותיהם, וידיו מכווצות ומגוידות מסערת נפש. באחד הדפים שהו, העביר אצבעותיו על התמונה החשוכה, שרטט בידו את דמות הראש הפעוט והסרטים הלבנים המשולבים וצמותיה הדקיקות של היילדה. אחר קירב סנטרו לתמונה, וגיפפה בסנטרו, קפץ פת. פרפר לילה זמזם זמזם טורדני. הידק רובן את האלכום בתוך כפותיה, ממעך פריכתו השחוקה שעה ארוכה, אחר החבו בזהירות לתרמיל, שלא ישגיח ליזר.

באשמורת לילה אחרונה עלו רובן וליזר במכונית משא גדולה וגדושה, ומאחריהם מודגב טור מכוניות ארוך. שעה ממושכת נסעו במישור, שדה הלך ככל שעלה השחר, ואחר הגיעו לשטח שכולו הרים. חרובים זקנים, שדופים, שחו מרוב הירבון והטילו עיגול־צל במדבר האור. מורדות ההרים, הרייגש קדמונים, מבוקעים ומצולקים היו כלהבי סכינים אדירים שמתנוצצים בשמש, ורובן שפטל, מדמה כנפשו שהוא מצוי בתחומם של מעשי בראשית, הריהו בעיניו (בלבושו הירקרקאפור) כויקית הנבלעת לבלי היראות בתוך הנוף האכזרי.

משך כל היום נתיגעו בהרים, ובערב, משנסתמכה האפרורית לכחול מעמיק והולך, החלו מתפוצצות יריות. שפטל נתכוון, דחק כליו לחזהו, ובתי־שחיו טובלים בויעה. פזל כלפי ליזר. גם את המפקד בעל הפנים השחומים ראה, מקפץ בין הסלעים, מוצק ושלז. כאילו לא היתה כל סכנה לפניו. שפטל גלגל עיניו, צופה במפקד בהערצה ובאימה, וחל על גתונו לעברו. שוב רעם מטר יריות. המפקד פקד לא להשיב. קולו הנמוך המה כמשבררות בין הסלעים. שפטל נעצר בנקיק שלו, נבר באדמה, משקע בה ראשו, עגלגל ומעופר, כולו דומה לחפרפרת. החשכה נתעבתה. ההרים השתירו ומעבר להם נתכחלו השמים, צעיף שקוף ומכוכב זהב. שפטל ראה שהעצים רועדים. תפס בגזע עץ ויזר נדקרו קוצים. נחשול יריות נשתבר בהרים והידד רסוקות מכל עבר, כבתוך מנהרה אדירה חלולה, צולפת ברקים. שפטל נתקפד במבצרה־הסלע חייח יזר ורגליו אל בטנו. ולפתע נתרבצה דממת בין הסלעים. שוב נראו רק צלקות אפורות של צוקים וכתמי צמרות שחורים שהתחבטו בהן.

„לסגת!“

נודעזע שפטל, צמרמורת עברה בגופו ושכח פירושה של מלה זו לחלוטין. מסותר בנזיק הצטנף במחבואו עוד יותר, ובכל מאמצי כוחו ניסה לזכור, לזכור — ולא עלתה בידו. בלש על סביבותיו. דבר לא זע בקרבתו. הקריאה חזרה כמה פעמים, מתרחקת כלשהו, עמומה: „לסגת!“

לסגת, לסגת, חזר שפטל, לא, לא, איני זוכר, רבונג של צולם, מה זת לסגת, מה זה איני זוכר זה, זה, כיצד זה.

שפטל נתבלבל לגמרי. חזל, נבר באדמה, צימד אליו רובהו, חזר פעמים אין ספור במלמול טרוף על אותה מלה, בלי דעת מה יעשה, רעור יזר מכורכם מאימה. התרומם לזנק. הד עמום הכה בסלע ורוח צלחה בנהמת משב את ערוץ הבקעה. שפטל חזר ונתכוון בנזיק ושפתיו מעופרות. נהמה קטועה נפלטת מחוזה. כל עומס הדכאון של שנים רבות, וזו הנרות שלו בנוף הזה ובכל המתחולל סביבו, ואותה פתאומיות שבה הוטל למלחמה — נתקשו ונתכווצו בו לנקודת סהד אחת. הרעד שברגליו רחש והתפשט בכל גופו, ולפף את צוארו. תהה על סביבו, בזהירות, ומצא עצמו מסוגר בסלע כבחבית חשוקה.

כמעט נחנק מחימה וממורא. עכשיו לבדו הוא פת. מופקר לדממת. ואת הדרך אינו יודע. חיטט בקובע הפלדה, הניפו באויר בזעם ומיד חזר וחבשו לראשו. מגע המתכת הצונן נסך עליו מרגוע. גיפף שולי הקובע באצבעותיו, מתמסר לחיות הנעלמה שזרמה אליו מתוך המתכת המעוגלת, כמתוך גוף קרוב ומרטיט ברטט כמוס. זכרונו נצטלל ונתערפל וחזר ונצטלל.

ובערבוביה ראה את ליזר שנושא תרמילו ופאולה מתעלמת על הרציף ליד הסקיד והמפקד שחום הפנים קופץ מסלע לסלע בלי פחד. ואני פה. מה אעשה פה כל הלילה בהרים.

האדמה היתה לחה. זיעתו הקרה נתמסמה ונתערבה בעפר הלח. ריחורח סביבו, ככלב. העפר המיוזע מילא נחיריו. ליאות נוקשה נערמה עליו ולא היה איכפת כלום. חיטט בעפר. ביגיעה של טמטום.

קולות הגיעו לאזניו. סידק פיו ונהם: אנני פפה, פה. — גשמעה יריה. דיחק ראשו בנקיק וסנטרו נוקש בסלע. ניסה לשקול בדעתו. העלטה החוירה. זחל אחורנית. כסרטן. התגלגל במדרון. תיפש אחר רובהו. שכח. נצמד רגע לקרקע המסולעת. חסרון הרובה לא הגביר פחדו ורק בדירותו הוכפלה ללא-נשוא. כאילו היה יצור חי לידו ואבד. הוסיף לזחול. תפס באבן. האבן נעקרה ונידודרה, ושפטל, שאיבד איזונו, נידרדר עמה. עתה הוא בואדי. תפס סלע אחר סלע וזחל. לא ידע להיכן, ולא הרגיש כיצד הלילה הולך וכלה. ופתאום ראה שהלביגו צוקי הסלעים.

עמוד השחר עלה בהילת אור צרה מתרחבת והולכת. רובן שפטל שירך דרכו. אור ראשון סקד את ההרים והברית את האויר הקר שאך זה צינן את הרכסים בלילה. סילון היין הסגול, שניגר על כל המדרונות, נעלם כהרף-עין. ושוב היה הכל מופקר לשריפת יום תמים.

עיניו תעו סביבו. בשיפוע המדרון ראה אנשים מתרוצצים. עכשיו רץ, גטול גשימה, נוסף בידיו וצווח צווחות קטרעות של „הו ההר“ אך איש לא שמע לו. רגליו היו מקרטעות. יגעות משמחה טרופה. ולסתותיו הכבדות לזהטות. אך גם כשהגיע למקום לא שעה אליו איש. ושפטל בשאר עומד, שמוט ידים וקורס תחתיו מאפיסת כוחות. הוא לא הבין דבר. כיצד זה שנעדר כל הלילה והללו לא השגיתו כלל. ועכשיו אינם משגיחים בשובו. פתע צץ לפניו ליזר, כמו פלטה אותה האדמה. פרצוף של צללית היה לו. אטום וקודר.

„א, הנה אתה פה — אתה, לחפש אותך הלך ונהרג.“

שפטל תלה בו עינים נפחזות. פילבל, בלא הבין דבר.

„הנה-הנה פה אני.“

„אני רואה שאתה פה, אלא מה אני עויר אני“, — אפו של ליזר הרטיט, ובדברו היה חוזר

על דבריו בגמגום רגוז.

„כן, כן, זחלתי“, לחש שפטל אובד עצות. „והנה פה אני.“

ליזר גיחך והעוה פניו בסלידה ובכאב.

שחוח עמד שפטל, והכל סתום בעיניו. מה המהומה? בגינו כל המהומה. והנה הוא כאן ואין הללו שמחים בו. ניקה זיתום במצחו וסינן: „יש לך סיגריה? מר לי בפה.“

ליזר שירך אצבעותיו ביאוש. „לא מבין אתה מה שמדברים אליך — לא מבין אתה? הוא נהרג.“

„מ...מי הוא?“

„המפקד. לחפש אותך הלך.“

שפטל הרעידו שפתיו וחדלו. מילמל משהו ולא ידע מה. נתפתלו ונסתכרו המליים בלשונו, וקולו של ליזר הגיע לאזניו, קול צרוד, כמו ליחץ לו מה בחזהו.

„מי אמר לו מי? הם על כל אחד הם יכולים למסור את נפשם — הם יכולים.“

„מ...מי“, מפרכסת היתה לשונו של שפטל, כלשונו של אילם. שפתיו יבשו והלביגו בדומה לסיד סדוק.

„אתה לא מבין — אתה? לחפש אותך הלך ונהרג.“

„אותתתי?...“

„בודאי אותך, אלא מה? אני הייתי הולך לחפש אותך — אני? לדידי יכול אתה ללכת לעזאזל — יכול אתה.“

שפטל נעץ בו עינים ריקות.

„ובכן הוא מת ואתה פתאום פה אתה. סיגריה אתה רוצה?“ הושיט לו סיגריה. וזו נפלה

ונתגלגלה על האדמה. ראה שאצבעותיו של רובן מרטיטות.

„אתה לא אשם אתה“, אמר ליזר. „מי אשם לו מי?“

„כן, חזר שפטל בקול תפל, „מי אשם לו מ...מי.“
 „אני אותך לא הייתי הולך לחפש.“
 „ודאי,“ אמר שפטל מנסה להתעורר מתמהוננו. דבר חינוך בגרונו, וכעכע.
 „ואיפה הוא?“ שאל.
 „שמה, אתה רואה? שומרים עליו.“
 שפטל מיעך בידו את פניו ותלה בליזר עינים עצבות. אחר נתכווץ כולו, כאילו עמד בגשם.
 „הולך אתה לראותו — הולך אתה?“
 שפטל שתק.
 „לא מבין אני, איזו מסירת־נפש שיש להם.“ נהם ליזר, כוסס לשונו בפיו. פני ליזר דהו
 מכאב. פנה לאחוריו והלך. גם שפטל נגרר אחריו.
 „איפה היית כל הלילה?“
 שפטל לא ענה. בלי זיע עמד. דמעות כבדות נתקשרו בעיניו. ניגבן בחשאי בגב ידו
 והדמעות ניגרו על אצבעותיו. הוא צעד צעדים אחדים מתוך שהיקה.
 ליזר חמק והלך לו.

ג

אפשר אחרי חודש ואפשר אחרי יותר ניתנה לשפטל תופשה. הוא לא ידע אַל נכון. שכן הימים דומים היו זה לזה כמים למים. פעמים היו משוטטים בהרים וסועדים לבם בלחם ומרק מהביל ומיני סלטים. פעמים רבצו במחנה. הקרבות שקטו. יום יום שרפה השמש את אש עצמה על מדבר־ההרים, כגפרית שהתלקחה אי־מאן ולא כבתה. ליד בניני המחנה נערמה יום אחת ערמת מזרנים, שהעלו אבק אגב חיבוט, כשמיני יבחושים מזמזמים מעליה. בערבים היתה הציגה אופפת בכל והחרובים השדופים היו זעים ברוח. יש והשמים האפירו מאדי חמסין דחוסים ויש והאפירו מעבים פחוסים, שכן הסתו כבר היה מאונש על פני הגיאיות והרוח רגע היתה מדמיעה מחמת קדרות ומשנהו מחמת להט.

„אבל מה נעשה שלושה ימים?“ — ושפטל משעין ראשו במסעד מכונית־המשא והעץ הסדוק מטיח בערפו. יגע הוא מאוד. ענן אבק מתנשא בדרך. שריגי גפנים מטות לגפול. אפורות הן ושחוחות ונטולות חיות, כתלתלי אדמה ששיבה זרקה בהם. פרין כבר נתנו, ויבשר־צמקו, ואפילו הרוח אינה מעירה בהן נהמת־איושה. ימים רבים היה שפטל הונה על החופש. עכשיו אין הוא יודע מה יעשה בו.

„נעשן סיגריות,“ אומר ליזר משועמם, וצוחק בפה פעור, החושף שנים מרקיבות. צודק ליזר, נעשן סיגריות. ימים כה רבים הזו על החופש.

„צריך אדם בית,“ אומר שפטל.

ליזר כלא שומע.

כן, צריך אדם בית, אשה ושולחן להסב אליו.

„אמרת משהו?“ זוקף פרצופו ליזר.

„יש מסעדת חיילים, אומרים, נאכל שם. שם בזול.“

„דאגות יש לנו,“ תולה בו שפטל עיניו ומגחך.

„כן, דאגות יש לנו, וכסף אין לנו. כסף דבר טוב.“

ליזר מחכך כפותיו זו בזו. כהות ונוקשות כנחושת הלודה. כן, כסף דבר טוב. הוא, ליזר, ידע את החיים. הו, חי חי, עוד איך? התעגמות זו, אף קלה שבקלות, מעשה גערות היא. הצברים הללו גדלים כאילנות וספוגים שמש ולשד אדמה כחיטה, כתפוח, כעינב סגול. נוקשים הם ותזקים כגלעינים וכמו שרשים מצופפים הם צמודים לקרקע. ואילו ליזר, שפניו השחירו מרוב תלאות ובגופו זוחלים, כתיפושיות־רקב, זכרי יסורי־לא־אנוש, מה לו ולכל אלה? כסף דבר טוב. לא כן שפטל. נערה מצא על סיפון האניה ושיקע בה עצבו וגעועיו. הוא, שפטל, כל מיני כיסופים מכרסמים בלבן. שפעת השמש בלבלה עליו דעתו והריהו משרבב ראשו במבוכת־נפש.

המכונית גמאה את הכביש. אפשר בעוד אור־יום יגיעו לחיפה. רוכסי הכרמל, מרחוק.

ירוקים כמנתה סמיכה וזולפת עסיס. עצים שעל הרכס מסמנים עיגולים על השמים המסגילים.

בתים בודדים בשיפוע ההר, לבנים כאדים צוננים שנתבקעו מהאדמה. ליזר מתנמנם. הכובע מטיל צל על פניו ואפו מתארך. הנה עולים אורות בבתים של הרכס, באפרורית הערב. היו ימים ושפטל היה מתרגש מדברים כגון אלו. היום הוא עונה לקראתם רק בהד עמום, כקפיץ שניתר שלא בעתו.

חבל להעיר את ליזר. הוא עייף.

נצנוצי אור זעים ככוכבים על הרכס.

„לא, לא“, הוא אומר לליזר, „אלה פנסי המכוניות שנוסעים אל הכרמל.“

כהרף עין מתרחב הכביש ואיים באמצעותו. בשעות הלילה הראשונות נחה חיפה מרוכזת. בתים ישנים וחזשים ופיתולי סימטאות הרריות ושדרות מוגהות ורחובות רחבי אפרורית ודקלים וברושים ותרני אניות משחירים בנמל ואורות אדומים וירוקים שנדלקים וכבים לאורך הרציף — ישות אחת של עיר מוצעת בחביון נופו של ההר.

מועדון החיילים שבעיר הוא בנין ארוך ונמוך שחלונות נמוכים רבים בו. מתוך עשן דחוס וצרימות פטיפון צרוד ודיבור רם וגרזני של חבורה ליד הפתח, ומגישות עמוסות המתרוצצות בין השולחנות — נראה, במיזש ובמעומה, חיילים ונערות שחרחרות וזהבהבות. ארבעה וששה סביב שולחן אחד. מהם שקועים בשיחה ובצחוק, ומהם גומעים עסיס אדום וצהוב בקני קס דקים, ומתבלים שתייתם בסיגריה ובמציצות עשן עמוקות.

האשה כבדת-הגוף שליד המזנון, מגביחה רגע פניה מעל לוחות העוגות המאובקות אבקת סוכר ריחנית, וסוקרת את האולם במבט אם דשן ורברדאגות. עתה היא הולוכה את ליזר וידידו לשולחן מרובע שבפינה. „הנה פה, תמיד יש אצלנו מקום לכל חייל שבא! אין דבר כזה שלא יהיה מקום!“ — ושוב סקרה הכל בריטוט פמות ובהנאה כבדה וחמה.

הרעים הזמינו תפוחי אדמה מטוגנים וסלט צנון, והאשה הציעה להם לאכול גם סלט דג' מלוח. אצלנו עושים את זה נפלא, אמרה, וצריכים אתם לאכול טוב, כי אתם בחופש, — ושוב הרטיטה פמיתיה הדשנות, ושפטל ראה שדבריה אמת לאמיתה והניע לה בראשו, משוכנע לחלוטין. גם קפה ממותק הביאה להם ומיני עוגות לקינוח סעודה ולטפה גבו של שפטל בחיבה גלויה. כל מה שתבקשו לאכול — אני לשרותכם! עוד לא הייתם אצלנו, מה? — ובמצעד כבד טלטלה עצמה חזרה למזנון. ליזר אמר: רק שלא תופיע לנו חזרה, מה אני צריך שמנה זו? אך שפטל התריס כנגדו: אשה טובה היא, טובה, וכי אין אתה מכיר בבני אדם? — ולעס את המליח המתוכנן בבצל ובלימון. אחר נופף ידו להזמין עוד לחם, והאשה באה במרוצה ואמרה: „אה, כן, רואה אני רעבים אתם! חושבים אתם מרק אין אצלנו? גם מרק יש אצלנו, כל טוב יש אצלנו, חבל שהבאתי לכם כבר את הקפה, הוא יתקרר, הנה אחליף לכם זה מיד!“ ואצה למזנון, כשיריכה מתנדדות על סרובלי שומנך, הופכת אליהם פניה ומחייכת בצמצום עינים.

עכשיו ישב לו שפטל בניחותא וסקר את האולם. השולחנות המרובעים, שעשן סיגריות עטרם בערפל פתלתול, נידחסו עד לבלי הכיל, חיילים וחיילות שהיו מלהגים וצוחקים. צעירים היו מאוד והנערות יש מהן שהיו עונדות מטפחות צבעוניות, ותלתלי שער צונחים להן מבעד למטפחות. בחור בפינת הקלוב, ליד פסנתר שחור ומאובק, ניגן בהרמוניקה, ושני זוגות הגו סביבו במעגל חופו. חלפניות אדומות שעל הפסנתר, קצות עלעליהם האפירו, דהויים, וכיתרו כעין כתר עומם-חרוך את ראש המנגן בהרמוניקה.

„טמפו! טמפו!“ — קרא מישהו מאצל אחד השולחנות, והזמין בירה בקול רם.

דבר זה מצא חן בעיני שפטל.

„שמח!“ — אמר לליזר ונידנד ראשו בתוך מערבלי העשן. „נזמין גם אנחנו בירה“,

ובהשיקו כוסו בוו של ליזר, נוצצו עיניו בתשוקה תזוית, ובהתעוררות מתעצמת והולכת.

ההמולה גברה. הנערים והנערות ציחקו. סחור-סחור סבבו שני הזוגות ומיד נצטנפו לשלושה חמישה ושישה וצנפת ראשים זעים בלהיטות. הרוקדים שרו בנשימה קטועה, הבחורים נוספו את מטפחות הנערות כמניפות ססגוניות, והנערות הניעו אגב מחול את ראשיהן עתירי-השער. שפטל נתאוות גם הוא לרקוד, ושתוי למחצה פירכסו רגליו מתחת לשולחן.

עונה אחרי הנערים בנהמה מתובלת רוק ויין. נערה עברה על פניו, קרץ לה בעינו ודמעת שיכרות נתלתה עכורה על לחיו.

הנערה צחקת.

שפטל הוסיף לכרכר ברגליו מתחת לשולחן, השיט פלג-גופו העליון קדימה, בחיבה שתויה, ומשפשף עיניו המאדמות עלה פרץ כוח מתוהו אל קדקדו.

„עוד שתיים!“ נופף בידו. וגופו העגלגל נע בלי הרף, מעוקם ומלוהט. „הנה כך, טוב ליזר, אה?“

ליזר אמר: „הבחור הזה שדיברתי אתו עכשיו, מהאניה, סיפר לי שפאלה פה — הוא סיפר לי, שומע אתה, רובן?“

אך שפטל לא הקשיב. הוא רק גיחך, לא שומע. עיניו היו בולשות בלהיטות בין הראשים החופזים במעגל, ורגליו נעות מאליהן בקצב מיוחד משלהן, הגביה הכוס הריקה באור ותופף עליה באצבעותיו בהתלהבות ופיתולי עשן נתעבו מעל לכוס ופגו נעלמו אל ריבועי החלונות הצוננים והשחורים.

הרוקדים, מיוגעים, רקדו עכשיו דומם. רק גופותיהם נעים ורגליהם הולמות ופניהם משולהבים ומחוריים תליפות, ומיוזעים, היו מנשפים בפיותיהם בקצב עיקש. הנערים והנערות היו צוחקים זה לזו בפנים עייפות ויש שסובבים בעצימת עינים.

„נו?!“ אומר ליזר.

„צעירים הם?“ מגיע שפטל ראשו לפי הקצב, וכתפיו שחוחות.

„צעירים גם ובריאים, מה? ויפים! חה חה.“

„צברים, לעזאזל. כמו עצים פורחים הם יפים. אה, ליזר?“

„עוד שתי כוסיות, הי?“

„תפח רוחך, ליזר, הייתי רוקד, מה דעתך, תרקיד אתי אחת מהן?“

„אידיוט אתה ומכוער, למה שתרקיד אחת מהן אתך?“

„חושב אתה כך, ליזר? לא תרקיד אתי אחת מהן, חושב אתה?“ התהגן שפטל.

ליזר גיחך, מפוכח: „הי, רובן, אידיוט אתה, רובן, כבר חדל לרקוד! שומע אתה, רובן,

סיפרו לי שפאלה פה, סיפרו לי.“

„חה, חה, ליזר, משטה אתה בי, ליזר. הנה אגיד לך דבר: עייף אני.“

האולם כבר נתרוקן למחצה, אשת-המזנון המסורבלת עמדה שחוחה וטרודה בסידור שיירי המזון והכריכים ורמזה לליזר שיגש אליה, לוחשת לו דבר, בניע של דאגה. ליד הפתח כבר עמדו השולחנות הפוכים, זה על גב זה, ורגליהם כלפי התקרה המפויחת עשן, הנברשות הטילו אור צהוב על הרצפה המגובבת ונבות-סיגריות, שכרי כוסות, פיסות נייר מעוכות ועלעלי סרחים כמושים ותלושים. מלח ישוב בכורסה שבפינה, טובב בלי הרף תקליט שחוק של „פיגרו“ ומוזמו הצרוד נתערב בנקישת הכלים מן המטבח, מגישה עייפה גררה עצמה בין השולחנות ואספה לפח את אפר הסיגריות מן המאפרות הגדושות, ושפטל חיך לעומתה, מושיט לה סיגריה ומקריב גפרור דולק אל פניה. גם פניו אפורים היו ועיניו עוממות, ללא ברק.

„שטות ששתינו, ליזר, עכשיו הייתי רוצה לשיר. נשיר, ליזר, מה נעשה עכשיו?“

„נלך לישון, רובן, לישון — טוב.“

למחר אחר-הצהרים הלך שפטל לראות קרוב מרוחק, אדם אפרפר, שתקן ונעים-הליכות, שקיבלו ברגש, לחץ ידיו פעמים רבות, והציגו לפניו בנו, חייל שהתפרקד על הספה וקם לפני שפטל. סוקרו ספק בחיבה ובסקרנות, ספק בשיוון-נפש. האב הושיב את רובן מולו, ובשוחחו עמו שעה ארוכה היה ממולל את גדילי המפה שעל השולחן, ופעמים קם וצועד בחדר וקולו מרעיד בדברו. הוא הזמינו לישון בביתו, כיבדו בסיגריות ובכוסית יין מתוק, ובהשיקו כוסו בוו של רובן „לחיים, נו שיהיה טוב“, שיקע בו עיניו בחיבה כבדה. רובן נתבלבל והקיש לו בכוסו פעמיים ובהקריבו אל זו של יגאל, הבן, הרטיט היין בתוך הכוסות גלים זעירים של אדם כהה. רובן אמר שצריך ללכת, שתברו מחכה לו, ואז טפח לו יגאל על שכמו טפיחה של ריעות ואמר: וכך, ניגש בשמינה „עטרה“. יודע אתה איפה זה „עטרה“? נשתה קפה וקצת נקשקש.

עוד מסבתא שלי אני יודע קצת אידיש. רק ששובר לי את השינים, חייך חיוך פשוט וגלוי לב. כשרד משם היו עיני שפטל תקועות בלי הרף במדרגות הנבלעות מתחתיו, ואחר מכן שוטט שעה ארוכה ליד הבית, ומבטו מרסם בקצות נעליו. נשען על גדר־בטון נמוכה, מרט בעלעלי פלפל עתיר־ענפים, ובלי דעת בהה על סביבו, אפשר יפגוש בפאולה, ויותר מתמיד השתוקק לפגשה עכשיו. בחלונות הבית ממולו נעו הוילאות ברוח הערב, לבנבנים ושקופים, ופעמים ראש נע מעבר לאחד הוילאות, ושוב ראה שפטל את פאולה מסובבת טבעתה הכתומה ומביטה בו בצפיה. חשב בלבו: לז היה לי כסף הייתי קונה לה טבעת, — ונצטיירה לו צוחקת מול פניו ואומרת: יפה, רובן, יפה! — והזה מרטיט. החל צועד מאר אל ליזר.

„בו, איך היה?“ שאל ליזר.

„טובים הם, טובים“, הפטיר שפטל בלי רצון ושוב מכרסמות עיניו את המדרכה האפורת. „הסבירו לך פנים, הסבירו?“

„כן“, אמר שפטל והניד ראשו בלאט, „הסבירו לי פנים הרבה, כן.“

אחר אמר:

„אנשים אחרים הם, ליזר, פשוטים הם וטבעיים.“

אז נעצר ליזר בהילוכו, וקולו המחרחר גוון של דמדום היה לו: „וכי למה לא, רובן, וכי למה לא?“ סדקי עיניו פילבלו בעצבנות. „אולי רוצה אתה שגם אנחנו נהיה ככה רוצה אתה?“

שפטל המשיך דרכו, מורכן ראש.

„אני יודע, ליזר“, אמר אל אפרורית המדרכה, „יודע.“

ליזר נגרר אחריו. פניו המשופים היו פתע שקופים כמעט ואפו מנשם כבדות, עד ששפטל נבהל. בוחן היה את רובן בתמיהה עקשת ומחלחל:

„מה חושב אתה — מה? כבר בדם יש לנו הגיהנום הזה שעברנו, מה שעבר עלי — הם לא ראו את כל זה.“

זיעה של התרגשות ביצצה מתחת לעורו. שפטל לא ענה. הוא תפס בורועו של ליזר והוליכו לידו דומם, אולם הלה שימט זרועו, הניע סנטרו בחלחול צחוק מזור, ונד לה. לשפטל, בראשו.

„כבר בדם יש לי זה“, חזר לאחר שהות ולפת זרועו ביד קרה, „ומר לי עכשיו בפה, מר לי בפה, אתה מבין, רובן?“ והוא רקק בצד המדרכה ומצץ שפתיו שהיו סדוקות ויבשות. שעה ארוכה לא נרגע שפטל. לרגעים דיבר אל ליזר בלהיטות ולרגעים נשתקע בשתיקה, ורק כפעם בפעם, כמתוך לוע חלול, היה ממלמל בקדחתנות: ודאי, ודאי, אנשים לא נעמים אנחנו — ומגחך. אשה שהלכה מולם חייכה לעצמה, ושפטל הניד לה ראשו בלי דעת למה. ליזר שאל: מכיר אתה אותה? — אך שפטל היה כלא שומע.

בין ערב ללילה היו העבים מלוהטים כלפידים, מבעד להריץ רקיע ענק. רוכסי הכרמל האירו באור ירוק מזור, וכבתוך מטווה קוריעכביש אדיר נחו אבן זביח עד מלוא תפיסת העין. הואדיות הירוקים נתעמקו מעמקים של ירוק מפוית, ואישם הבהיק מרקע הים כחול וסגול, שם, במקום שהעין מזדגגת ומתעייפת מהביט.

בשמונה, כמדובר, בא שפטל לקפה. בפתח עמד רגע וסקר את המסובים, פוול כלפי הראי שהגביה משמאלו. לא התאפק זהב פרצופו לראי ומצא עצמו מכוער זור. נער ונערה שעברו על פניו, גם הם הציצו בראי, והנערה צחקה אל תוך בבואתה הקורנת. שפטל השפיל עיניו, אותו רגע טפח לו מי על כתפו טפיחה של חיבה וידידות, יגאל עלינו היה ואמר: יפה שבאת, — וסלט שפממו סלטל של קורת רוח. שפטל מלמל להשיב, אך יגאל הקדים והוליכו בחיוך ובשילוב זרוע אל שולחן חבריו. הוא הציגו לפניו החבריא ולפני נערתו, בהירה וחדת־סנטר וחייכנית, ושפטל מולל בכיסו, ועגמת גפשו נתעצמה למבוכה רבה. יגאל אמר: קרוב שלי, רק חדשיים בארץ, — ופינה לו כסא לידו. החבריא, שהיתה שקועה בשיחה שוטפת, סקרה את רובן בביטול־מה ובריחוק־גפוש.

„למה אינך יושב?“ אמרה הנערה בגאווה ובפשטות לאין שיעור, והצביעה על כסאו.

„לא סיפרת לנו שקרוב שלך בא מהגבורים של הגח"ל בטח", אמר בחור שסודר עבה ומשובץ כרוך לו על צוארו ומדד את שפטל בבוז גלוי.

„הגח"ל", אמר שפטל שלא הבין דבריו ורק מלה זו הבין, „הגח"ל אני, כן, והעביר ידו על רצועות שערו השמנוניות הסרוקות למשעי. הנערה עקבה אחר ידו, יד קצרה ועבה, שעורה מחוספס, ושפטל נזדרז לתחבה לכיסו ובלי דעת הביט על שאר זוגות הידיים. שנחו זה על הברך וזה על השולחן, שחומות ובריאות ורעננות.

„מה נזמין?" שאל יגאל, „קפה נזמין?"

שפטל הניע ראשו בהון. מישוהו הציע לו סיגריה, הנערה קראה: ומי מכבד אותי? וסקרה את כל המסובים בשובבות.

„אנחנו לא לדבר אידיש", אמרה באידיש מגוחכת, מניעה סנטרה בחן ופיתול עשן

תעה בין גביניה.

שפטל התנצל שאינו יודע עברית עדיין, והנערה אמרה: אין דבר, תלמד, — ופטרתי בחיך שוה"נפש משהו, פונה אל שכנה מימין ומשיחה עמו בקול רם ובלהיטות. שפטל גחן ותוסף באצבעו על ידיה הספלה, מביט אל זוגית החלון השחורה שתנועת הרחוב, אפופת הבל ומרוחקת, נשתקפה בעדה. הוא גמע את הקפה דימס, משיב לסירוגין על שאלותיו של יגאל (שהסב עמו מן הצד משהו) ותולה בו לרגעים מבט תמה ומבולבל.

החבריא חזרה ונשטפה בעשן ובשיחה. מישוהו זמזם לו „סוכב הפינג'אן", והבחור בעל הסודר המשובץ, שראה עצמו ראש המדברים כאן, אמר בקול גם:

„מה אתה רוצה? בא הנה עכשיו כל הזיפת!"

והוא עיזה פיו בביטול וכרך את הסודר בתנופה סביב צוארו.

„וולה, אתה צודק?" אמר אחד, מעשן מקטרת, וטפח לו על גבו, מעשה חברמן.

אחד, בעל פנים רציניות, השעין ידיו על לוח השולחן ואמר בתקיפות:

„שמע, היתה לי מחלקה שלהם לפני כמה חדשים, אתה זוכר? בתחלה שנאתי אותם, מין יצורים היו! תדע לך, אנשים שאיבדו כל קנה-מידה לגבי החיים, לעצמות נכנסו לך, אבל אחר כך ראיתי בהם גילויים שהתחלתי ממש לחבב אותם, בחיי! עד עכשיו אני מחבב אותם", ופני הדובר הסתמקו משהו מדיבור נלהב ומהחלפת מבטים עם בעל הסודר.

הנערה צידדה ראשה גם היא אל הלה, ופסקה בנימה של כובד-ראש:

„שמע, לא פשוט הענין!"

„בודאי לא פשוט הענין!" התערב אחד, „אנשים שעברו משהו", — וכמעט שהפליג

להסביר אותו ענין, אלא שבעל הסודר שוב נפנף ידו בתנועה של בדיחות-הרעת וקוצר-רוח, והגיס קולו:

„עזוב אותי עם אלה! מצאו להם נושא לדבר עליו! גם אני הספקתי להכיר אותם, יאעני,

קולקציה של אנטיפיטים, אני אומר לך, עזוב ונגמר הענין!"

„אבל תשמע, אחר כך ממש חיבבתי אותם", נתעקש בעל הפנים הרציניות, השעין ראשו

על מרפקיו, מרוגז.

„הוא צודק, דחילק", הפסיקו בביטול בעל המקטרת, מצץ את הטבק בהנאה ומתח רגליו

על מסעד הכסא. „באמת עזוב, מוטב שתספר לנו איזה ציז'בתים חדשים!" — והשיחה עברה לפסים אחרים.

שפטל לא הבין דבריהם, וגם ישב מרוחק משהו עם יגאל, ורק המלה „אנטיפיטים" הגיעה לאזניו, אותו רגע שאלו יגאל מה, אולם הוא התבונן בו, לא שומע, במבט ריק ובצידוק-הדין; עיניו נחו על קבוצת עולים חדשים שישבו בקירבת מקום, משיחים בקול רם ובמדי הצבא נדמו כשבויים. „באמת אנטיפיטים", אמר שפטל בלבו וסקר בגדיו של עצמו באדישות מעושה.

„השתתפת גם בקרבות?" שאל יגאל.

„כן", אמר שפטל, „ומפקד אחד, בחור נפלא, נהרג בגללי". בעצמו לא ידע למה אמר זאת,

ורק החזיר מאוד. משהו הנק בגרונו ונשתתק, כשהורידים האדמדמים בפניו תפוחים משהו.

יגאל עבר לענין אחר והזמין כריכים, לו ולשפטל. גם הנערה נצטרפה אליהם, היא שתה

אל שפטל ושאלתו שאלות אחדות באידיש מגומגמת. צוחקת על עצמה. רובן ענה לה בהתעררות.

צחוק גם הוא, כשהוא לועס את הצריכים. אולם אי-שם, בירכתי לבו נחלה הרגשת אשמה חסרת-שחר, שהלכה ונתרחבה בלבו, משל כאילו הוא אשם בגורלו.
 „אתה עייף“, אמר יגאל, „אולי תישן אצלנו. אבא ביקש מאוד!“
 אבל שפטל אמר: „לא, לא, יש חבר שלי“, והוסיף ללעוס את שיירי הכריך בפנים קפואים.
 „גם החבר שלך יכול לישון אצלנו“, אמר יגאל, „נסדר מקום“.
 אך שפטל לא ענה, במורת-רוח הש כי הוא עצמו מתבייש בליזר, והסמיק. אותו רגע פרצו החבריא בצחוק אדיר. ודאי סיפר מישהו מעשיה מבדחת.
 „מה? מה? שאל יגאל ונטפל להם. גם אני רוצה לצחוק“

שפטל עוד ישב שעה קלה ואחר כך נפטר ויצא לרחוב. חיפושיות לילה זמומו סביב הפנסים, ומכוניות, גחנו בסיבוב, עיוורו עיניו. חייל בודד, משרד דרכו במעלה השדרה, זימר לו זמר על דקל שמיתמר על ההר. שפטל החזיר עיניו לבית-הקפה. מבפנים נדמו לו הפרצופים מרוחקים לאין שיעור. חזו כבד עליו ומבטו נשתהה על יגאל, על הנערה, על בעל הסודר העב והמשובץ. בריאים הם ויפים, לעזאזל, ואותנו הם לא סובלים. — והוא זכר את ליזר, את התנהגותו הקשה, את דיבורו הקלוקל ואת סערת רוחו לפני שעה ואותו צחוק מוזר וכאוב. הוא אמר בלבו: הגה פה אני וזר אני, זר אני, זו החמלה המסתייגת, אפילו יגאל, כמו גויים אנושיים שמתחסיס ליהודי פחות או יותר טוב, כן, כן, בחורים טובים הם, אבל אותנו הם לא סובלים. הוא גיחך והתחיל צועד דומם וידיו שמוטות לו, רפויות.

„כבר בדם יש לי זה“, — שמע את ליזר אומר, והדברים נתערבו לו באותה מלה „אנטיפטים“ שהלמה במוחו ללא הפסק. לא אשם ליזר, אבל כזה ליזר, וגם אני, האמנם מוכרח להיות זה כך תמיד? והוא נשאר עומד, כפוף ואפל, כגרוטה. חשב על המפקד שחוס-הפנים, בעל העינים התביבות, על יגאל ועל האיש האפרפר שהסביר לו פנים ככה היום, פתאום עלו לו בדמיונו חלומות דהויים על שולחן ומפה לבנה, והוא נשך שפתיו, מנהם לגפשו. אותה קנאה דחקה בחוזהו עד למתנק ומלים ללא קשר, ודמויות, ונצנוצי זכרון נבלעו באש קנאה זו של עלבון וגעגועים. אפשר, אולי, בכל זאת, הייתי רוצה שיהיה אחרת. צריחת מכונית טלטלתו. נזכר שליזר מן הסתם כבר ממתין לו. בכל זאת שהה, נשען אל פנס הרחוב, וזמום איזה שיר נשכח, מתבונן בצלו של עצמו שנתארך צר ומעוך על המדרכה. עיניו כאבו מלחלוחית. הניד ראשו בלאט, אפור כאפר. פתאום התעורר והתחיל צועד, המום מתשוקה עזה לפגוש את פאולה. האיץ צעדיו במעלה הרחוב ובכל דמות עוברת נראתה לו פאולה. מעלה הרחוב הכביד נשימתו, ופנה, וירד. אדם שעבר על פניו שאלו אפשר יש לו אש, ושפטל חיטט בכיסו בהיסח-הדעת, הוציא גפרורים, הדליק, ונעץ מבט בזהה באיש הזר שלפניו. עוד נשאר עומד רגע, נעור מכל מחשבה, ורגליו מקרטעות על המדרכה הריקה.